

Γλωσσάρι όρων- Κοινωνικά προβλήματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ανεργία: είναι η αδυναμία εξεύρεσης αμειβόμενης απασχόλησης, ανάλογης με τα προσόντα και τις δεξιότητες, εκ μέρους εκείνου που ζητάει εργασία. Υπάρχει ανεργία, γιατί η προσφορά εργασίας είναι μεγαλύτερη από τη ζήτηση εργασίας.

Εργασία: αποτελεί βασική ανθρώπινη δραστηριότητα, πηγή πολιτισμού και προόδου, έκφραση της προσωπικότητας και συνδέεται με την παραγωγή συγκεκριμένου αποτελέσματος. Οποιοδήποτε ανθρώπινο δημιούργημα είναι αποτέλεσμα της εργασίας. Με την εργασία ο άνθρωπος ικανοποιεί τις ανάγκες του, βιολογικές και κοινωνικές. Ιδιαίτερη σημασία έχει το είδος εργασίας, δηλαδή το είδος επαγγέλματος, και η αμοιβή της εργασίας, γιατί προσδιορίζουν τον βαθμό ικανοποίησης των αναγκών μας.

Κοινωνικό πρόβλημα: σημαίνει μια δύσκολη κατάσταση για ένα σημαντικό τμήμα ή για ολόκληρη την κοινωνία, που επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική ζωή και τις κοινωνικές σχέσεις. Ανάλογα με την γεωγραφική περιοχή, μπορούμε να διακρίνουμε προβλήματα: τοπικά, περιφερειακά, εθνικά, ευρωπαϊκά, παγκόσμια. Αλλά και στην ίδια γεωγραφική περιοχή όλοι οι κάτοικοι δεν έχουν τα ίδια προβλήματα. Γενικά, τα κοινωνικά προβλήματα διαφέρουν από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή. Πάντως, το ατομικό πρόβλημα δεν είναι κοινωνικό πρόβλημα.

Κοινωνικό πρόβλημα- αντιμετώπιση:

-Προληπτικά μέτρα. Περιλαμβάνουν όλα τα μέτρα πριν εκδηλωθεί το πρόβλημα και αποσκοπούν στην πρόληψη των κοινωνικών προβλημάτων, όπως, η εκπαίδευση, η κοινωνική πολιτική, ο προληπτικός έλεγχος κτλ.

-Κατασταλτικά μέτρα. Περιλαμβάνουν όλα τα μέτρα μετά την εκδήλωση του προβλήματος και αποσκοπούν να περιορίσουν το πρόβλημα, όπως, οικονομική βοήθεια, έργα υποδομής, ποινές στους παραβάτες κτλ.

Κοινωνικός αποκλεισμός: αναφέρεται στον αποκλεισμό ατόμων ή ομάδων πληθυσμού, για λόγους φυλετικούς, θρησκευτικούς, πολιτικούς, οικονομικούς, αλλά και στη στέρηση δικαιωμάτων, ευκαιριών και δυνατοτήτων για ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή. Αποκλεισμός από κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα. Συνήθως, ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται μόνο στα κοινωνικά δικαιώματα, στην κοινωνική περιθωριοποίηση και είναι φαινόμενο που συναντάται σε όλες τις χώρες του κόσμου. Όμως, η έλλειψη της ιδιότητας του πολίτη αποκλείει τους μετανάστες και πρόσφυγες από τα πολιτικά δικαιώματα.

Κοινωνικό περιθώριο: σημαίνει μειονεκτική θέση σε σχέση με τους υπόλοιπους ανθρώπους, αδυναμία εύρεσης εργασίας και δημιουργίας οικογένειας, αδυναμία δημιουργίας προσωπικών και φιλικών σχέσεων, αδυναμία ικανοποίησης βασικών αναγκών (διατροφή, στέγη κτλ.), λεκτική και φυσική βία κατά των περιθωριοποιημένων ατόμων.

Φτώχεια: είναι η έλλειψη εισοδήματος και μέσων για την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου ζωής. Η φτώχεια είναι ατομικό και κοινωνικό πρόβλημα. Ατομικό, γιατί τη βιώνει το ίδιο το άτομο και, επιπλέον, εμποδίζει την εκπαιδευτική και επαγγελματική του σταδιοδρομία. Όμως, οι κοινωνιολόγοι ανέδειξαν τη φτώχεια ως «κοινωνικό ζήτημα», που συνδέεται με την έλλειψη εργασίας και τις κοινωνικές αλλαγές. Η φτώχεια διακρίνεται σε:

-Απόλυτη φτώχεια. Είναι η αδυναμία του ατόμου να εξασφαλίσει τα απολύτως αναγκαία για τη συντήρησή του (τροφή, ένδυση, κατοικία κτλ.).

-Σχετική φτώχεια. Είναι η αδυναμία του ατόμου να εξασφαλίσει ένα, ποιοτικά και ποσοτικά, ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, όπως αυτό ορίζεται από τη συγκεκριμένη κοινωνία. Η φτώχεια προσδιορίζεται από κάποιο όριο-μέγεθος του εισοδήματος κι αυτό είναι το 60% του μέσου ετήσιου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Έτσι, όποιος βρίσκεται κάτω από το όριο αυτό είναι φτωχός. Βεβαίως, το όριο εισοδήματος, έχει σχετική σημασία, διότι:

1) Το όριο εισοδήματος διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή, 2) Το κόστος κάλυψης των αναγκών διαφέρει από χώρα σε χώρα, αλλά και μέσα στην ίδια χώρα (π.χ. πόλη, χωριό).

*** **

Αποκλίνουσα-εγκληματική συμπεριφορά: είναι η συμπεριφορά που αποκλίνει από τους κοινωνικά παραδεκτούς κανόνες. Όλοι σχεδόν οι άνθρωποι κάποτε έχουν αποκλίνουσα συμπεριφορά. Όμως, κανένας δεν παραβιάζει όλους τους κανόνες. Χρειάζεται λοιπόν μεγάλη προσοχή, διότι, σύμφωνα με τον **ποινικό νόμο**, εγκληματίας θεωρείται π.χ. ο οδηγός που απλώς υπερβαίνει ελάχιστα το όριο ταχύτητας (πταίσμα), αλλά και ο οδηγός που τρέχει σαν τρελός και τραυματίζει κάποιον (πλημμέλημα). Βεβαίως, κάθε μια από αυτές τις δύο πράξεις έχει διαφορετική απαξία.

Έγκλημα: για το δίκαιο είναι κάθε πράξη που τιμωρείται από τον ποινικό νόμο, δηλαδή κάθε αξιόποινη πράξη. Βεβαίως όλα τα εγκλήματα δεν έχουν την ίδια βαρύτητα, την ίδια απαξία.

Παραβατικότητα: είναι όρος της εγκληματολογίας που χαρακτηρίζει την παράνομη συμπεριφορά, αυτή που παραβιάζει γραπτούς ή άγραφους κανόνες. Γενικά, παραβατική ή αποκλίνουσα συμπεριφορά έχουν τα άτομα που δεν ζουν σύμφωνα με τους κανόνες, σύμφωνα με τα αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς που επιβάλλει η κοινωνία (εγκληματίες, τοξικομανείς, χούλιγκανς, συμμορίες δρόμων κτλ.).

Παραβατικότητα ανηλίκων: ως έναν βαθμό είναι αποτέλεσμα του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντός τους και της «κρίσης» κατά την εφηβεία, που συντελείται η φυσική, πνευματική και συναισθηματική ωρίμανση. Ο ανήλικος είναι μια προσωπικότητα εν τω γίνεσθαι, γι' αυτό χρειάζεται ειδική αντιμετώπιση. Επειδή οι όροι «εγκληματίας» και «εγκληματικότητα» είναι αρνητικά φορτισμένοι, για τους ανήλικους χρησιμοποιούνται οι όροι «παραβάτης» και «παραβατικότητα».

Παραβατική συμπεριφορά- αίτια: τα αίτια που συμβάλλουν στην παραβατική συμπεριφορά είναι πολλά και λειτουργούν διαφορετικά σε κάθε άτομο, όπως π.χ.:

-**Η ελλιπής κοινωνικοποίηση.** Αφού το άτομο δεν έμαθε και πολύ περισσότερο δεν εσωτέρικε τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας, επόμενο είναι να τους παραβιάζει με ευκολία.

-**Η επιβεβαίωση-η αυτοπραγμάτωση.** Συνήθως, ο ανήλικος παραβάτης βρίσκεται στο περιθώριο. Οι άλλοι τον αγνοούν. Η παραβατικότητα είναι ένας τρόπος να βγει από την αφάνεια στην επιφάνεια, ένας τρόπος αυτοβεβαίωσης. Αντί να επιλέξει αποδεκτούς τρόπους για να διακριθεί, επιλέγει αντικοινωνικούς τρόπους.

*** **

Ανθρώπινες σχέσεις: ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικό ον. Αναπτύσσει σχέσεις με τους άλλους. Οι σχέσεις μας μπορεί να είναι σχέσεις αγάπης ή μίσους αλλά είναι σχέσεις. Οι σχέσεις μαθαίνονται μέσα από τη διαδικασία κοινωνικοποίησης, από πολύ μικρή ηλικία στην οικογένεια, στο σχολείο, στην κοινωνία και καθένας είναι υπεύθυνος για τις σχέσεις του. Μικροί και μεγάλοι βιώνουμε μια αντίφαση: από τη μια αναζητούμε τις σχέσεις και από την άλλη χρησιμοποιούμε βία που εμποδίζει ή ακυρώνει τις σχέσεις. Γιατί άραγε χρησιμοποιούμε βία; Τα βαθύτερα αίτια της επιθετικής και βίαιης συμπεριφοράς είναι τα ανικανοποίητα ένστικτα και οι ανικανοποίητες συναισθηματικές ανάγκες. Είναι και η έλλειψη αγάπης και αξιών των γονέων που διαμορφώνουν τα παιδιά.

Βιασμός: ονομάζεται η σεξουαλική επαφή χωρίς τη συγκατάθεση του άλλου ατόμου. Η σεξουαλική κακοποίηση και ο βιασμός αποτελούν ειδεχθείς και απεχθείς πράξεις. Κι όταν συμβαίνουν σε παιδιά είναι ακόμη πιο απεχθή. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ παιδιά θεωρούνται τα άτομα μέχρι την ηλικία των 18 ετών. Επειδή ο βιασμός είναι προσωπικό θέμα, τα περισσότερα θύματα το αποκρύπτουν, ντρέπονται γι' αυτό που τους συνέβη και φοβούνται να το συζητήσουν ακόμα και με τα πρόσωπα της οικογένειάς τους. Ελάχιστα περιστατικά καταγγέλλονται στην αστυνομία και γίνονται γνωστά.

Κακοποίηση: ονομάζεται η ακατάλληλη μεταχείριση ενός ενήλικου ατόμου ή παιδιού για την επίτευξη άδικων ή ακατάλληλων σκοπών. Υπάρχουν τρία είδη κακοποίησης: σωματική, λεκτική, ψυχολογική. Η κακοποίηση απευθύνεται σε αδύναμους (παιδιά, γυναίκες, ηλικιωμένους κτλ.).

Κακοποίηση-βία κατά γυναικών: εκφράζει την ανισότητα στις σχέσεις ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών, που οδήγησε στην κυριαρχία των ανδρών και στις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών. Περιλαμβάνει: 1) Τη βία μέσα στην οικογένεια (ενδοοικογενειακή βία) και 2) Τη βία γενικά μέσα στην κοινωνία (βιασμός, σεξουαλική κακοποίηση, σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, trafficking / σωματεμπορία). Όλα αυτά είναι εγκλήματα που τιμωρούνται από τον νόμο. Η πιο συχνή μορφή βίας προέρχεται από τον ερωτικό σύντροφο. Μία στις τρεις γυναίκες κάποια στιγμή στη ζωή της θα ξυλοκοπηθεί, θα βιασθεί ή θα κακοποιηθεί από τον σύντρόφό της. Οι μισές από τις γυναίκες θύματα ανθρωποκτονίας έχουν δολοφονηθεί από (νυν ή πρώην) σύζυγο ή σύντροφο.

Κακοποίηση- αντιμετώπιση της βίας: όλες οι γυναίκες είναι χρήσιμο: να θυμούνται ότι οι άντρες έχουν μεγαλύτερο όγκο και δύναμη, να αποφεύγουν τις «κακοτοπιές», να αποφεύγουν βίαιους, επιθετικούς, δύστροπους, νάρκισσους, χειριστικούς, αυτούς που έχουν έλλειμμα ενσυναίσθησης, να διακόπτουν τη σχέση, αν ο σύντροφός τους χρησιμοποιήσει βία, γιατί έστω κι αν ζητήσει χίλια συγγνώμη, θα ξαναχρησιμοποιήσει βία.

Σχολικός εκφοβισμός-βία μεταξύ μαθητών (bullying): είναι **σωματική ή ψυχολογική βία** και περιλαμβάνει χτυπήματα, εξευτελισμούς κοροϊδίες και απειλές από έναν ή περισσότερους μαθητές προς έναν ή περισσότερους μαθητές. Επίσης, υπάρχει ο **ηλεκτρονικός εκφοβισμός**, όπως: ηλεκτρονική παρενόχληση, δυσφήμιση, εμπαιγμός, επικοινωνία με αγνώστους, δημοσιοποίηση προσωπικών στοιχείων, πλαστοπροσωπία.

Σχολικός εκφοβισμός-πρόσωπα:

-Οι θύτες. Είναι αυταρχικές προσωπικότητες. Θέλουν να επιβάλλονται και να προκαλούν την προσοχή. Η επιθετική τους συμπεριφορά γίνεται αντικοινωνική, παραβατική (ψέμα, απάτη, κλεψιά, χρήση βίας κτλ.). Βασικά **αίτια που οδηγούν στη βία** είναι: η έλλειψη αγωγής, η ζήλια, η μαγκιά, η μοναξιά, ο ρατσισμός, η ανασφάλεια, η χαμηλή επίδοση στο σχολείο, η επίλυση διαφορών, η έλλειψη αυτοπεποίθησης, η επίδειξη.

-Τα θύματα. Είναι αδύναμοι σωματικά ή/και ψυχικά. Αλλά, θύματα είναι και καλοί μαθητές. Συνήθως, έχουν άγχος, είναι δειλοί, ντροπαλοί, μοναχικοί, νοιώθουν ανασφάλεια, έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση.

-Οι παρατηρητές. Παρατηρούν τα συμβαίνοντα μεταξύ θύτη και θύματος, χωρίς να παρεμβαίνουν. Ίσως, γιατί δεν θέλουν να μπλέξουν, ίσως γιατί φοβούνται, ίσως για άλλους λόγους. Και όμως, έχουν ηθική υποχρέωση να παρεμβαίνουν.